

• Vervolg van blz. L7

zijn oeuvre sowieso van oorlog en dood doordrongen, maar dit keer passeren toch wel heel veel doden de revue, van zijn ravenzwartgerokte leraar Staf via Wilfried Martens tot een scharlakenrode tangara toe. 'Op mijn leeftijd wordt de dood natuurlijk tastbaar en nadrukkelijk. Bovendien ben ik enkele jaren geleden ernstig ziek geweest – een gesprongen appendix met complicaties, zes weken ziekenhuis, afijn, ik heb toen wel een paar keer gedacht dat ik doodging. Waarschijnlijk is dat blijven nazinderen, maar de zeer concrete aanleiding voor deze roman was toch die ene zwartwitfoto uit 1983 die hier al heel lang tegen de muur hangt: acht Vlaamse schrijvers op een samenkomst van De Bezige Bij. Op een dag liep ik mijn werkkamer binnen, zei "dag jongens" en realiseerde me toen plotseling dat er van die acht nog maar twee in leven zijn.'

'Een foto zwijgt, maar zodra je erbij stilstaat, begint hij te leven en te klinken. Plotseling herinnerde ik me wat voor een levendige bedoening het was geweest daar op die bijeenkomst in restaurant Euterpia in Antwerpen: het luide gepraat, het samen eten en drinken, de schaterlach van Ivo Michiels. Die foto heeft zeg maar dit hele boek, waarin ik monologen voer met de doden, in gang gezet, want achteraf ben ik ook hun graven gaan bezoeken. Op het Schoonselhof merkte ik trouwens tot mijn verbazing dat Gust Gils en Freddy de Vree daar gewoon naast mekaar liggen.' Als ik aan Pleysier vraag of hij, een van de acht op de foto, later graag naast hen wil liggen of liever zoals Claus en Eddy Van Vliet zijn as wil laten verstrooien, zegt hij hoe dan ook een graf te willen op een gewone begraafplaats. 'Ik wil zeker niet in het crematorium terecht komen, want dat herinnert me veel te veel aan de verbrandingsovens van de joden.'

Waarschijnlijk wordt hij dus een van die vreemde vogels waar het kerkhof van Rijkevorsel vol van ligt. In het boek noemt hij ze 'rare mensen die, hoe is 't in godsnaam mogelijk, hun leven lang in hetzelfde dorp zijn blijven wonen als waar ze geboren zijn'. Enige zelfspot is Pleysier niet vreemd, want hoe wel hij alle continenten heeft bereisd en graag in grote steden toeft, woont hij al zijn hele leven op dezelfde Kempische kluit. Zijn huis ligt op drie kilometer van de ouderlijke boerderij, de enige andere plek waar hij heeft gewoond. 'Op een dag stelde ik verbaasd vast dat een deel van het kerkhof geruimd zou worden. Op dat moment begreep ik dat, vermits elke mens maar recht heeft op een bepaalde periode van grafrust, zelfs die honkvaste mensen op een dag plaats moeten maken. Zo van "ge hebt hier nu lang genoeg ge-

legen, uw tijd is verstreken, allez hop, opschuiven!"'

Zwanzen

Misschien is dat op post blijven, al bijna een halve eeuw aan de zijde van dezelfde vrouw nog wel, ook een manier om het overzicht te bewaren? 'Dat ik hier al zevenenveertig jaar met Leen leef is omdat ik haar al zevenenveertig jaar graag zie. Zij heeft ook een grote bijdrage geleverd aan mijn schrijverschap, en toen ik uit het onderwijs wilde stappen om in het koude water te springen, stond zij vierkant achter mij. "Doe maar", zei ze. Dat heet graag zien. Bovendien vindt ze het best oké dat ik veel tijd op mijn kamer doorbreng.' En dat hij vaak somber is en koppig, afstandelijk, onaanpast en solipsistisch – ik citeer vrij uit zijn werk. Hij

'Ik vrees het moment waarop ik die concentratie niet meer heb'

maakt zeg maar niet de beste reclame voor zichzelf. Hij lacht. 'Dat is natuurlijk vooral die gecompliceerde, rare vogel die altijd maar met zijn neus in de boeken zit en niet die andere kant van mij. Ik heb ook wel een paar goeie vrienden met wie ik soms pinten ga pakken en de hele avond zit te lachen en zwanzen.'

'Ik zal niet ontkennen dat de wolken weleens aan me trekken, maar ik vind het leven zoals ik het geleid heb en nog leid, met die grote rol voor het schrijven, die kinderen en kleinkinderen, het hier in huis wonen, enzovoorts, toch echt wel lekker, hoor. Het is niet omdat ik al een flink stuk van mijn taart gegeten heb, dat ze minder lekker is geworden. En ja, soms ben ik die immer brandende zoeklichten beu en zou ik willen dat ik ze even kon uitschakelen, maar aan de andere kant zou ik het ook niet anders willen en hoop ik dat ze nog lang zullen blijven branden. Ik vrees het moment waarop ik die concentratie niet meer heb. Soms dienen de eerste tekenen zich aan en ontglippen de woorden me. Dan word ik heel kregelig. Want mijn drive is na al die jaren nog intact. Bij elk boek denk ik: nu ga ik het ultieme meesterwerk maken. Voor minder hoeft je er niet aan te beginnen, vind ik.'

★★★★☆

Slalommen door het eigen oeuvre

Een kostuumfilm waarin binnen de kortste keren onder de kleren wordt gekeken – dat tegengestelde beeld doemt op uit *Heel de tijd*, het nieuwe boek van Leo Pleysier

Tien romans, twee novelles en een verhalenbundel schreef Pleysier, allemaal in een persoonlijke, intieme toonaard. *Heel de tijd* is net als *De dieven zijn al gaan slapen* een beknopte autobiografie. Aan de hand van foto's op de muur van zijn werkkamer neemt Pleysier al mijmerend, ruikend, tastend en denkend zijn lezers mee naar zijn particuliere verleden. Daarbij laat hij zich leiden door de geur van duivenstront en begraafplaats.

Op een van de foto's staan acht Vlaamse schrijvers – allemaal mannen die in de jaren 80 bij uitgeverij De Bezige Bij publiceerden. Het is typisch Pleysier om eerst hun brilmonturen te beschrijven voordat hij verder de memorie in duikt. Zes van hen zijn intussen dood: Gust Gils, Eddy van Vliet, Freddy de Vree, Leo Geerts, Hugo Claus en Ivo Michiels.

Heel de tijd is een bezoek aan de doden, en aan Brussel, Antwerpen en het omringende platteland van net na de Tweede Wereldoorlog, waar de stank van de oorlog uit 'de sterfputten, de afvoerpijpen, de rioolbuizen en de beerputten' walmt. Regelmatig werpt Pleysier een laso uit buiten België, naar verwoeste steden in Duitsland bijvoorbeeld. En naar de vluchtelingenstromen uit het oosten, om daar dan zijn eigen geboorte op 28 mei 1945 aan te koppelen: 'het was misschien wel daarover dat ik toen als pasgeborene zo lang en zo hartverscheurend in mijn wiegje heb liggen huilen.'

Heel de tijd is geschreven in een behendig parlando waarmee Pleysier subtiel en weemoedig door zijn eigen oeuvre slalomt. Zijn boerenafkomst, zijn geloofsafval, en zijn kinderlijke verlangen om vlak voor de dood een 'finaal overzicht' te krijgen over het voorbije leven worden prachtig beschreven.

Soms ligt de oubolligheid – man op leeftijd kijkt met melancholie terug – op de loer, maar steeds weet Pleysier dan uit te zoomen, zelfs tot aan de Indische Oceaan, een wending te nemen en weer in te zoomen, waardoor hij toont niet alleen een geslaagde romancier, maar ook een geslaagd essayist te zijn. **MARIA VLAAR**

—
Leo Pleysier

Heel de tijd
De Bezige Bij, 160 blz., 18,99 € (e-boek 9,99 €)

Hilary Mantel's 'Jane Eyre'

Roman - In *Liefde verkennen*, haar zevende roman, zitten alle elementen van een goede Hilary Mantel. Met een immer zinderende sfeer. **KATHY MATHYS**

Acht jaar voor Hilary Mantel haar fenomenale autobiografie *De geest geven* publiceerde, schreef ze een roman waarin ze elementen uit haar eigen leven gebruikte. *Liefde verkennen* uit 1995 verschijnt nu voor het eerst in het Nederlands.

Net als de ouders van de schrijfster hebben die van hoofdpersonage Carmel Ierse wortels. Het gezin woont in donker en nat Noord-Engeland, met spanningen aan het thuisfront – ook dat haalde Mantel uit haar eigen verleden. En dan is er de aard van Carmel: levendig, nerveus, vol woorden en dichtregels. Het had die van de jonge Mantel kunnen zijn.

Liefde verkennen doet qua thematiek denken aan Margaret Atwoods *Kattenog*, over de dynamiek tussen vier schoolmeisjes. Daarin had Atwood aandacht voor de maatschappelijke context en de opkomst van het feminisme in Canada. Ook bij Mantel gaat het om vriendschap en rijd tussen schoolvriendinnen én over een veranderend cultureel en politiek klimaat. De schrijfster heeft het zowel over serieuze als meer frivole verschuivingen: 'In de krant stond dat paars die herfst de toon zou aangeven.'

Grootse plannen

Carmel's ouders hebben het niet breed. Haar moeder, een vat vol boosheid en frustratie, heeft grootse plannen voor haar dochter, en maakt daarom Carmel's kleren zelf: het kind dient uit te stijgen boven de grijze middelmaat.

Zes huizen verder woont Karina, wiens ouders uit een Oost-Europees land komen. Dat Carmel niet weet wélk land, is tekenend. Ze weigert zich te verdiepen in Karina's geschiedenis. Het liefst wil Carmel afstand nemen van de forse Karina die, omwille van het klassenverschil en haar botheid, afkeer bij haar oproept. Maar de twee duifgrijze studentes zijn tot elkaar veroordeeld wanneer ze als enigen van de dorpschool in een eliteschool terecht komen.

Mantel's maatschappelijk engagement is groot: ze levert scherpe kritiek op het onderwijssysteem voor vrouwen en op het schrikbewind van de nonnen.

Liefde verkennen bevat tal van verwijzingen naar *Jane Eyre*, een door Mantel fel bewonderde klassieker. In beide romans is het voedsel op school walgelijk, en ook in de ontknoping, die helaas aan de rommelige kant is, toont de schrijfster zich schatplichtig aan Brontë.

Al in 1995 was Mantel's zintuiglijke stijl aanwezig, de toon is immer intens en zinderend. *Liefde verkennen* is een roman die uitblinkt door de sfeer, de scherpe observaties, de meerstemmige personages en de Engelse ironie. Warm aanbevolen leesvoer voor elke Mantel-fan.

★★★★☆

Hilary Mantel

Liefde verkennen

Vertaald door Marijke Versluys, Atlas Contact, 272 blz., 21,99 € (e-boek 12,99 €). Oorspronkelijke titel: 'An experiment in love.'